

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

<https://buletinul.unap.ro>

Sprijinul structurilor de informații în contracararea acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului la nivel operativ

Intelligence support for the operational level counter-deception

Mr. drd. George-Ion TOROI**

Col. prof. univ. dr. Cristian-Octavian STANCIU**

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: george_toroi@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: cristianstanciu73@yahoo.com

Abstract

Având în vedere natura complexă și dinamică a războiului modern, inducerea în eroare a devenit un instrument vital în mediul de operare contemporan pentru realizarea succesului operațional și obținerea avantajelor strategice. Din acest motiv, contracararea acestor tipuri de acțiuni desfășurate de inamic reprezintă o cerință operațională crucială, în sprijinul realizării efectelor dorite și, în consecință, îndeplinirii misiunii. În plus, odată cu sporirea utilizării tehnologiilor moderne și a tacticilor de război informațional de către posibili adversari, informațiile au devenit o resursă esențială în operațiile de contracarare a acțiunilor înșelătoare ale acestora, prin asigurarea unui nivel ridicat de protecție și siguranță a personalului și operațiilor militare proprii. Războiul ruso-ucrainean în desfășurare a dovedit încă o dată că inducerea în eroare rămâne un instrument viabil în mediul de operare contemporan și poate fi considerată, în continuare, un multiplicator uriaș al efectelor operaționale pe câmpul de luptă. Având în vedere aceste considerente, studiul de față explorează diferite abordări pentru diminuarea și contracararea impactului înșelăciunii la nivelul operativ al conflictului și identifică modalități concrete prin care funcția întrunită „Informații” poate sprijini eforturile de contracarare a inducerii în eroare a adversarului, pe parcursul întregului său proces.

Given modern warfare's complex and dynamic nature, military deception has become a vital tool in the contemporary operating environment for gaining strategic advantage and achieving operational success. For this reason, countering enemy deception operations has become an operational requirement to support mission accomplishment. Furthermore, with the increased use of modern technologies and information warfare tactics by adversaries, intelligence has become a critical asset in countering enemy deception operations and protecting the safety and security of military personnel and operations. The Russian-Ukrainian ongoing war has proven once again that deception remains a viable tool in the contemporary operating environment and can still have a huge impact on the battlefield. Considering its value, this article explores approaches to diminish and counter the impact of deception at the operational level of war. Moreover, our research explores how the joint function of intelligence can support the efforts of counter-deception throughout its entire process.

Cuvinte-cheie:

inducerea în eroare; contracararea inducerii în eroare; informații; detectare; Rusia; conflict.

Keywords:

deception; counter-deception; information; detect; Russia; war.

Introducere

„*Toate conflictele au la bază inducerea în eroare*” reprezintă unul dintre cele mai vechi și recunoscute aforisme din domeniul militar. Istoria a demonstrat în nenumărate rânduri că, într-adevăr, înșelarea a reprezentat un aspect critic al conflictelor armate, indiferent de perioada de desfășurare a acestora. Prin crearea confuziei și incertitudinii în mintea inamicului, exploatănd vulnerabilitățile și slăbiciunile acestuia, dar și prin realizarea protecției forțelor și mijloacelor proprii, reducând pierderile de resurse, inducerea în eroare a jucat un rol crucial în asigurarea succesului operațiilor militare.

Sutele de ani de exemple istorice stau dovadă pentru numeroasele beneficii pe care aceasta le poate oferi pentru succesul operațiilor militare. Între acestea, cele mai importante pot fi legate de obținerea surprizei, perturbarea procesului decizional al adversarului, protejarea informațiilor critice, îmbunătățirea securității operative sau îmbunătățirea eficienței operațiilor militare. Din acest motiv, în zilele noastre, indiferent de dezvoltarea tehnologică a senzorilor de culegere a informațiilor, aceasta rămâne în continuare o armă importantă pentru obținerea avantajelor operaționale pe câmpul de luptă. Acest considerent este recunoscut în majoritatea doctrinelor statelor occidentale: „*Nicio operație majoră nu ar trebui întreprinsă fără planificarea și executarea măsurilor înșelătoare adecvate*”. (AFM 2018, 3A-1).

Ipoteza conform căreia deținerea de numeroase surse de culegere de informații, dezvoltate din punct de vedere tehnologic, poate aduce claritate deplină asupra situației operaționale este una falsă. Nu numai că nu este adevărată, dar amplifică și mai mult posibilitatea succesului unor posibile acțiuni de inducere în eroare ale inamicului prin crearea unor oportunități pentru acesta, în ceea ce privește întrebuițarea unor astfel de metode. Aceste oportunități sunt reprezentate de dezvoltarea eronată a unor idei preconceptuate cu privire la capacitățile proprii de înțelegere corectă a situației operaționale, ceea ce ar genera, la rândul lor, vulnerabilități sistemice, pe care le pot exploata operațiile de înșelare ale inamicului.

Motivul principal pentru care inducerea în eroare rămâne eficientă, indiferent de evoluția senzorilor, este unul cât se poate de simplu: valorificarea aspectelor vulnerabile ale dimensiunii psihologice a naturii umane reprezintă caracteristica principală a acțiunilor de inducere în eroare. Așadar, mintea inamicului este ținta acestor operații, iar atât timp cât creierul uman este susceptibil la erori, șansele unei înșelări de succes rămân constante.

NATO recunoaște inducerea în eroare drept unul dintre factorii militari caracteristici mediului de operare actual. „*Adversarii noștri vor căuta să portretizeze Alianței multiple dileme prin înșelare și prin diseminarea confuziei în întreg spectrul specific competiției continue*” (AJP-01 2022, 37). În plus, membrii NATO sunt extrem de conștienți de experiența celui mai probabil adversar al lor în ceea ce privește folosirea

înșelării: „Rusia consideră inducerea în eroare (*Maskirovka*) ca fiind un precursor vital al succesului operațional” (AFM 2018, 3A-4). Cu toate acestea, în urma analizei documentelor NATO în vigoare, dedicate contracarării înșelării, umila noastră părere este că subiectul nu este abordat în concordanță cu importanța sa. În urma acestei analize documentare, concluzia rezultată este una extrem de sumbră pentru Alianță: nu există niciun document NATO care să examineze modul de contracarare a inducerii în eroare, indiferent de nivelul operațiilor desfășurate. Mai mult, Doctrina întrunită a NATO pentru OPSEC și inducere în eroare, AJP-3.10.2, deși relativ recent aprobată, în martie 2020, dedică doar jumătate de pagină contracarării acțiunilor de înșelare ale adversarului. Acestea fiind spuse, considerăm că există multiple posibilități de îmbunătățire doctrinară în cadrul Alianței Nord-Atlantice, cu privire la modul de abordare a unui aspect atât de sensibil și de important pentru orice operație militară, cel al contracarării acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului. Relevanța acestuia poate fi regăsită la orice nivel al conflictului, cu atât mai mult la nivel operativ, unde comandamentele întrunite trebuie să integreze efectele și să contracareze acțiunile inamice în multiple domenii operaționale.

Mai mult, deși una dintre funcțiile informațiilor este reprezentată de contracararea operațiilor de înșelare și de surprinderea inamicului (AJP-2 2020, 1-3), niciuna dintre doctrinele funcționale de informații ale NATO nu tratează în mod distinct problema în cauză. Există, într-adevăr, referiri sporadice cu privire la aceasta în cadrul documentelor NATO specifice domeniului „Informații”, dar nu poate fi regăsită o abordare coerentă și logică în ceea ce privește contracararea acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului în niciuna dintre aceste lucrări.

În lumina acestui fapt, întrebarea principală a cercetării noastre este următoarea:

- *Cum poate funcția întrunită „Informații” să sprijine procesul de contracarare a inducerii în eroare?*

Din acest motiv, articolul nostru explorează modul în care structurile de informații pot sprijini eficient procesul de contracarare a înșelării și încearcă, în același timp, să sensibilizeze comandanții NATO și specialiștii în informații cu privire la lipsa fundamentului doctrinar pe acest subiect. În plus lucrarea de față oferă și un cadru procesual drept soluție la problema identificată, care să constituie subiectul unei viitoare cercetări cantitative pentru a-l valida și dezvolta în vederea aplicării acestuia la nivelul operativ al conflictelor armate.

Pornind de la întrebarea menționată anterior, am formulat alte câteva întrebări subsecvente pentru a sprijini demersul nostru științific privind problema identificată:

- *Poate fi considerată contracararea inducerii în eroare o cerință operațională critică, având în vedere caracteristicile mediului de operare contemporan?*

- *Cum ar trebui să funcționeze contracararea inducerii în eroare? Care este procesul specific acestui demers?*

- *Care este rolul structurilor de informații în acest proces? Cum poate funcția întrunită „Informații” să sprijine procesul contracarării inducerii în eroare?*

În acest sens, am abordat problema în mai multe etape logice, care ar trebui să ofere răspunsuri la întrebările de cercetare.

În primul rând, am analizat dacă inducerea în eroare reprezintă un concept operațional valid în conflictele actuale, pentru a deduce dacă sunt necesare eforturi sistemice pentru dezvoltarea unor abordări doctrinare referitoare la contracararea acestor tipuri de acțiuni. În plus, folosind o analiză multidisciplinară, am identificat o serie de beneficii ale combaterii eficiente a înșelării, esențiale succesului operațiilor militare.

Ulterior, folosind metodele de cercetare calitativă, analiza de conținut și analiza comparativă, am efectuat o introspecție amănunțită atât în cadrul doctrinelor NATO, cât și ale altor state occidentale, pentru a înțelege modul în care este abordată contracararea inducerii în eroare. În plus, am realizat o analiză a doctrinelor specifice domeniului inducerii în eroare a respectivilor actori pentru a identifica elementele esențiale unei operații de succes de acest fel, dar și pentru a determina aspectele care trebuie dezvoltate în vederea contracarării acestora. Ulterior, folosind metoda inductivă, am reconstruit observațiile obținute din analiza inducerii în eroare într-un proces de contracarare a acestor tipuri de operații.

În final, pe baza rolurilor recunoscute ale funcției întrunite „*Informații*”, folosind deducția, am extras acele activități specifice structurilor de informații, pentru fiecare etapă a procesului de contracarare a inducerii în eroare propus.

1. Contracararea inducerii în eroare – cerință operațională esențială

Aforismul bine-cunoscut, prezentat în introducere, „*toate conflictele au la bază inducerea în eroare*”, este atribuit lui Sun Tzu, ca parte a lucrării acestuia, *Arta Războiului*. El reprezintă un dicton vechi de mai bine de două milenii și servește drept amintire constantă a faptului că înșelarea este o componentă cheie a războiului. Rămânând imprezvizibil pe câmpul de luptă, este adesea posibil ca un beligerant să-și poată depăși oponentii, chiar și în condiții ce ar putea părea neprielnice acestuia.

Pentru a câștiga anumite avantaje operaționale asupra inamicului, comandanții militari au folosit diverse forme de înșelare de-a lungul istoriei, cum ar fi direcționarea greșită, atacuri false sau furnizarea de informații eronate. În consecință, inducerea în eroare a reprezentat o componentă importantă a conflictelor încă din cele mai vechi timpuri și continuă să joace un rol semnificativ în conflictele moderne. Multitudinea exemplurilor de succes poate fi considerată ca fiind principalul motiv pentru care aforismul lui Sun Tzu a rămas atât de mult timp viabil din punct de vedere operațional. Ca atare, aceasta ar trebui să fie considerată ca parte integrantă a naturii războiului, iar planificatorii militari trebuie să fie conștienți de potențialul inducerii în eroare în cadrul concepției generale a operațiilor.

În plus, în zilele noastre, mediul de operare, caracterizat prin abundență de informații, comunicare rapidă, acoperire globală, dependență de tehnologie sau tactici hibride, creează oportunități semnificative pentru ca operațiile de inducere în eroare să fie realizate eficient. În același timp, considerând dezvoltările tehnologice ale senzorilor de culegere a informațiilor ca parte a mediului contemporan, există specialiști care afirmă că inducerea în eroare a devenit mult mai dificil, dacă nu, imposibil de realizat.

Totuși, chiar dacă, într-adevăr, progresele tehnologice recente ale capacităților ISR au îmbunătățit foarte mult posibilitățile de colectare a informațiilor militare, considerăm că ar fi o greșeală să presupunem că înșelarea nu mai este viabilă în războiul modern. Ea a fost și va rămâne o tactică eficientă în operațiile militare, mai ales atunci când este executată creativ și adaptiv pentru a exploata slăbiciunile cognitive ale adversarului.

Adițional, considerăm important de subliniat că, deși progresele tehnologice au permis forțelor militare să colecteze și să proceseze cantități mari de date, acestea nu sunt întotdeauna complete, exacte sau oportune. În consecință, nivelul de înțelegere situațională rezultat este adeseori unul trunchiat, ceea ce oferă oportunități pentru acțiuni de inducere în eroare. Mai mult, complexitatea tot mai mare a conflictelor moderne și ritmul rapid al schimbărilor tehnologice implică faptul că vor exista întotdeauna situații favorabile pentru desfășurarea cu succes a unor acțiuni de înșelare.

Prin urmare, este important ca analiștii de informații și comandanții militari să recunoască permanenta amenințare reprezentată de aceste tipuri de acțiuni și să dezvolte și să implementeze strategii eficiente de combatere a lor. În acest demers, considerăm oportună aplicarea unei abordări multidisciplinare care să integreze soluții tehnologice, expertiză analitică și experiență operațională. Așadar, menținând o înțelegere clară a amenințării continue reprezentată de acțiunile de inducere în eroare, forțele militare se pot pregăti și apăra mai eficient în fața acestui fenomen.

În plus, conflictul în curs dintre Rusia și Ucraina a dovedit că înșelarea reprezintă în continuare un factor cheie pentru succesul operațional. La nivel operativ, exemplul cel mai elocvent ar putea fi considerat stratagema folosită de ucraineni în Herson, în septembrie 2022, ca parte a contraofensivei acestora. Avansul rapid și câștigurile teritoriale vaste ale ucrainenilor susțin afirmația anterioară. Succesul acțiunii ucrainene a dovedit că înșelarea reprezintă o operație de modelare foarte eficientă, reușind să înlesnească eforturile ofensive ucrainene, chiar și în fața unui adversar precum Federația Rusă, care deținea sisteme ISR extrem de dezvoltate tehnologic.

Mai mult, viabilitatea acestor tipuri de acțiuni în mediul de operare contemporan este demonstrată și de interesul actorilor occidentali pentru operațiile de inducere în eroare. Multe state occidentale și NATO însuși au dezvoltat recent doctrine care

abordează acest factor cheie al operațiilor moderne. Tabelul de mai jos menționează unele dintre aceste documente, precum și anul de lansare a lor, pentru susținerea afirmația noastră anterioară.

TABELUL 1 Doctrine specifice domeniului inducerii în eroare

Actor	An	Titlu
NATO	2020	***, AJP 3.10.2, <i>Allied Joint Doctrine for operations security and deception</i> , ediția A, versiunea a 2-a, NATO Standardization Office
SUA	2017	***, JP 3-13.4, Military deception, US Joint Chiefs of Staff.
SUA	2019	***, FM 3-13.4, <i>Army Support to Military Deception</i> , US Department of the Army
UK	2018	***, Army Field Manual - Warfighting Tactics Part 1: The Fundamentals, UK Ministry of Defence - prima anexă a acestui document abordează subiectul inducerii în eroare în cadrul operațiilor militare
ROU	2021	***, S.M.Ap. – 55, <i>Doctrina inducerii în eroare</i> , Statul Major al Apărării, București

În completare, inducerea în eroare reprezintă o metodă de succes care poate aduce o multitudine de beneficii pentru cel care inițiază acest demers. Ea reprezintă un instrument valoros pentru orice tip de operație militară, deoarece poate crea confuzie, poate perturba planurile inamicului, poate ascunde intențiile și capacitățile proprii, toate acestea crescând probabilitatea de succes operațional.

Inducerea în eroare poate fi folosită pentru a surprinde inamicul prin ascunderea intențiilor și acțiunilor proprii, permițând forțelor militare câștigarea avantajului pe câmpul de luptă, înainte ca inamicul să poată răspunde. De asemenea, poate spori securitatea prin înșelarea inamicului cu privire la locația și compunerea forțelor proprii, protejându-le în acest fel de acțiunile acestuia și menținându-le la o capacitate de luptă ridicată. În plus, inducerea în eroare poate sprijini crearea de oportunități pentru ca forțele proprii să execute manevra și să acționeze nestingherit în unele zone operaționale prin distragerea atenției și efortului inamicului. În aceeași idee, aceste acțiuni ar putea fi folosite și pentru a conserva resursele și a minimiza riscul, păcălind inamicul cu privire la dimensiunea și amploarea operațiilor militare și permițând forțelor să atingă obiectivele stabilite cu mai puține resurse, reducând în același timp probabilitatea de victime. Toate acestea fac din inducerea în eroare un instrument extrem de valoros, eficient și atractiv pentru planificatorii militari.

Considerând și faptul că Rusia, „cea mai semnificativă și directă amenințare la adresa securității Aliaților și la adresa păcii și stabilității în zona euroatlantică” (NATO 2022, 4; JP3-13.4 2017), apreciază înșelarea drept un factor uriaș în desfășurarea operațiilor sale militare, devine evidentă nevoia de dezvoltare a unor opțiuni viabile de protecție împotriva unor astfel de acțiuni. Rusia are o experiență vastă și bine-cunoscută pentru utilizarea „*maskirovkăi*” în cadrul operațiilor sale militare.

Maskirovka reprezintă un concept militar rus care implică folosirea stratagemelor, a camuflajului și a ascunderii pentru a sprijini realizarea obiectivelor operaționale.

Aceasta a fost și continuă să fie o componentă centrală a operațiilor militare rusești și este adesea folosită pentru a deruta și a induce în eroare inamicul și pentru a proteja forțele rusești. „*Maskirovka*” poate implica o serie de tactici și tehnici, inclusiv utilizarea momelilor, țintelor false, a dezinformării sau operațiilor psihologice, printre altele. Scopul ei este de a crea incertitudine și confuzie în rândul inamicului, permițând forțelor ruse să câștige avantaje operaționale care să conducă spre atingerea obiectivelor propuse cu riscuri și costuri minime.

În consecință, ținând cont de argumentele prezentate anterior, devine obligatoriu pentru toate forțele militare să se elaboreze proceduri eficiente de contracarare a acțiunilor de inducere în eroare, desfășurate de adversarii lor, pentru ca îndeplinirea propriei misiuni să nu fie periclitată. Mai mult, contracararea înșelării poate oferi o serie de beneficii colaterale protecției organizațiilor militare:

- *Menținerea securității operaționale*: contracararea inducerii în eroare poate amplifica măsurile OPSEC prin detectarea și neutralizarea acțiunilor de înșelare ale adversarului, contribuind la protecția vulnerabilităților din cadrul propriei concepții a operațiilor, ceea ce determină un nivel ridicat al siguranței și securității personalului, dar și a resurselor militare proprii.
- *Creșterea nivelului de cunoaștere situațională*: prin identificarea și exploatarea înșelării adversarului, structurile militare pot obține informații privind capacitățile, intențiile și activitățile acestuia, putând astfel fundamenta un proces eficient de luare a deciziilor care să contribuie la identificarea soluțiilor optime de rezolvare a problemei operaționale.
- *Îmbunătățirea procesului decizional*: contracararea inducerii în eroare poate, așa după cum am afirmat anterior, îmbunătăți procesul decizional prin furnizarea de informații exacte și oportune din punct de vedere temporal referitoare la capacitățile, intențiile și activitățile adversarului. Pe baza informațiilor obținute ca urmare a detectării acțiunilor înșelătoare ale inamicului, structurile militare pot reduce incertitudinea și pot sprijini eficientizarea procesului decizional.
- *Îmbunătățirea eficienței operaționale*: contracararea inducerii în eroare poate spori eficiența operațională prin asigurarea menținerii inițiativei și dobândirea abilității de a dicta cursul evenimentelor, în conformitate cu propria concepție a operațiilor. Mai mult, contracararea eficientă poate crea oportunități operaționale de înșelare a inamicului, oferind astfel o posibilă abordare mai eficientă pentru rezolvarea problemei și îndeplinirea misiunii.

Este evidentă așadar multitudinea de beneficii pe care contracararea inducerii în eroare o poate oferi în sprijinul concepției de operații a comandantului de la nivel operativ. Considerăm că recunoașterea necesității unor astfel de activități, prin care structurile militare își pot îmbunătăți abilitatea de a obține victoria la nivel operativ și de a-și asigura siguranța și securitatea personalului și resurselor proprii, reprezintă un prim pas în dezvoltarea opțiunilor eficiente de contracarare a acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului.

Așadar, având în vedere întreaga argumentație prezentată în această secțiune, devine evidentă necesitatea operațională a contracarării inducerii în eroare, întrucât utilizarea acestor tipuri de acțiuni de către adversari poate implica amenințări semnificative la adresa operațiilor militare și a succesului misiunii proprii. Sunt necesare, în consecință, măsuri eficiente de combatere a înșelării prin detectarea, perturbarea și neutralizarea eforturilor de inducere în eroare ale inamicului, permițând astfel forțelor proprii să mențină un nivel ridicat de cunoaștere a situației, să protejeze resursele critice și să-și îndeplinească obiectivele cu o eficiență sporită. În acest sens, considerăm că dezvoltarea unui cadru adecvat de contracarare a inducerii în eroare devine o necesitate operativă pentru orice forță militară.

2. Procesul de contracarare a inducerii în eroare

Așa după cum am demonstrat anterior, contracararea inducerii în eroare reprezintă o cerință operațională critică în conflictele moderne, având în vedere rolul semnificativ pe care îl joacă înșelarea într-un mediu de operare, descris prin caracteristici precum comunicarea instantanee, suprasaturarea cu informații și dependența de tehnologie. Pentru a eficientiza procesul de contracarare, considerăm oportună întrebuintarea unei abordări multidisciplinare, care să includă, pe lângă procesul de colectare, analiza și diseminarea informațiilor, și considerații legate de modul în care pot fi exploatate oportunitățile create de posibila detectare a acțiunilor înșelătoare, ostile ale adversarului. Prin dezvoltarea și implementarea unui proces robust de contracarare a înșelării, forțele militare pot crește șansele de conturare a beneficiilor prezentate anterior, fie că acestea țin de protecție ori de creare de oportunități operaționale.

În primul rând, pentru a putea fundamenta un astfel de proces, considerăm obligatorie înțelegerea definiției contracarării acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului. Astfel, *„contracararea inducerii în eroare presupune efortul de a detecta, confirma și, ulterior, nega, neutraliza sau diminua efectele unei operații de înșelare străină sau chiar de a obține avantaje din această situație”* (JP3-13.4 2017, VII-1).

Dorim, de asemenea, să specificăm faptul că analiza noastră asupra definirii conceptului a scos în evidență concluzia conform căreia există o sincronizare mare în modul de gândire occidental în legătură cu definirea contracarării inducerii în eroare. De asemenea, o examinare profundă a acestor abordări subliniază existența unui număr de trei faze principale ale unui eventual proces de contracarare a inducerii în eroare: detectarea, confirmarea și exploatarea, așa cum sunt prezentate în doctrina inducerii în eroare a armatei SUA (FM3-13.4 2019, A-1– A-2). Considerăm totuși oportun, la acest moment, să menționăm faptul că NATO nu abordează, în niciuna dintre doctrinele sale, procesul de contracarare a inducerii în eroare, așadar etapele prezentate anterior, specifice viziunii americane, nu sunt implementate și în documentele Alianței.

Înțelegerea fundamentelor inducerii în eroare militare este esențială pentru dezvoltarea unei proceduri eficiente de contracarare. Este imposibil să neutralizezi

efectele oricărui fenomen, dacă nu deții informații asupra modului în care funcționează acesta. „Pe măsură ce rolul inducerii în eroare se extinde, crește și importanța implementării metodelor de combatere a ei. Acest lucru necesită o înțelegere mai aprofundată a proceselor de înșelare pentru a implementa metode judicioase de contracarare” (Bennett și Waltz 2007, 2). Inducerea în eroare în domeniul militar este un concept complex și cu multe fațete care implică utilizarea unei game variate de tactici și tehnici pentru a modela reacția inamicului prin inducerea unei false percepții asupra situației operaționale. Pentru a combate în mod eficace înșelarea, este nevoie ca forțele militare să dezvolte o înțelegere aprofundată a principiilor și fundamentelor teoretice privind acest concept, inclusiv diferitele tipuri, metodele, mijloacele și tehnicile specifice inducerii în eroare. Având acest capital solid de cunoștințe, forțele militare pot dezvolta strategii eficiente de combatere care să conducă spre portretizarea beneficiilor, evidențiate anterior.

Aceasta a constituit și procedura pe care am folosit-o pentru a dezvolta procesul, propus de noi, de contracarare a inducerii în eroare, care îl îmbunătățește pe cel utilizat de SUA, prezentat anterior. Recunoaștem ca fiind obligatorii cele trei faze pe care le încorporează procesul SUA, dar, în opinia noastră, pentru a crește probabilitatea de a neutraliza acțiunile înșelătoare ale inamicului, structurile militare ar trebui să urmeze un proces în cinci faze. Am considerat oportun să introducem încă două etape, pe lângă cele trei utilizate de SUA: pregătirea împotriva inducerii în eroare și descurajarea acesteia. Motivul includerii pregătirii ține de faptul că acoperă un set de activități care vor spori probabilitatea detectării înșelării. Descurajarea, pe de altă parte, ajută la neutralizarea acțiunilor înșelătoare ale adversarului prin evitarea prezentării către inamic a acelor condiții operaționale tentante pentru acesta, din perspectiva întrebuițării inducerii în eroare. Procesul urmează un flux logic, fiecare fază jucând un rol critic în demersul de contracarare a stratagemelor adversarului.

Prima fază, pregătirea împotriva inducerii în eroare, presupune elaborarea și implementarea măsurilor de reducere a eficacității acțiunilor inamicului. Această fază include o analiză asupra inamicului, precum și a situației și a forțelor proprii din punctul de vedere al susceptibilității la înșelare. Identificarea potențialelor scenarii întrebuițate pentru a desfășura astfel de acțiuni, experiența în inducerea în eroare a inamicului, dar și vulnerabilitățile proprii constituie câteva dintre activitățile subsumate acestei faze.

A doua fază, descurajarea, implică crearea unor factori credibili care să determine adversarul să renunțe la ideea întrebuițării metodelor înșelătoare. Această fază include planificarea unor activități special menite să îngreuneze inamicul să-și execute cu succes planurile de inducere în eroare, determinându-l astfel să renunțe la intențiile de întrebuițare a acestor tactici. De exemplu, NATO recunoaște unele situații când există o probabilitate ridicată a întrebuițării inducerii în eroare (AJP3.10.2 2020, 25). Dintr-o perspectivă a contracarării acesteia, evitarea

portretizării acestor situații operaționale pe câmpul de luptă îl poate determina pe adversar să nu întrebuițeze metode înșelătoare ca parte a concepției sale de operații, din cauza riscului crescut pe care l-ar putea implica desfășurarea acestora.

A treia fază, detectarea, constă în identificarea indicatorilor conform cărora inamicul încearcă să înșele forțele proprii. Această fază presupune un focus substanțial asupra structurilor de informații. În acest sens, toate procesele subsecvente ciclului informațional contribuie substanțial la creșterea șanselor de identificare a acțiunilor înșelătoare ale adversarului. În acest sens, cunoașterea capacităților ISR proprii, dar și a limitărilor acestora, precum și utilizarea metodelor adecvate de analiză și de procesare a datelor colectate reprezintă o condiție *sine qua non* pentru succesul contracarării acțiunilor înșelătoare ale adversarului în această etapă a procesului.

A patra fază, confirmarea inducerii în eroare, presupune înțelegerea tuturor detaliilor planului inamicului. Activitățile specifice acestei faze sunt de o importanță critică pentru exploatarea oportunității operaționale, create de detectarea intenției înșelătoare a adversarului. Fără detalii adecvate cu privire la planul acestuia, nu se poate crea un scenariu fezabil de dublă inducere în eroare a inamicului.

Faza finală, exploatarea, presupune utilizarea informațiilor colectate în etapele anterioare pentru a elabora un plan de valorificare a situației operaționale create. Această fază presupune exploatarea punctelor slabe din planul de înșelare al inamicului și dezvoltarea strategiilor care să utilizeze ca bază preconcepțiile acestuia cu privire la eficiența acțiunilor sale înșelătoare.

Ca și concluzie parțială, considerăm acest proces de contracarare a inducerii în eroare o componentă esențială a oricărui tip de operație militară. Acesta oferă o abordare structurată pentru combaterea acțiunilor înșelătoare ale inamicului, care sprijină asigurarea succesului misiunii proprii. Urmând cele cinci faze ale procesului, structurile militare se pot pregăti, pot descuraja, detecta și exploata în mod eficient inducerea în eroare a inamicului în demersul de obținere a avantajelor decisive pe câmpul de luptă. În continuare, pe baza acestui proces, vom identifica modul în care funcția întrunită „Informații” poate sprijini eforturile de combatere a operațiilor de înșelare inamice.

3. Cadrul conceptual privind sprijinul cu informații în procesul de contracarare a inducerii în eroare

„Inducerea în eroare este una dintre cele mai mari provocări în colectarea și procesarea informațiilor. O încercare bine organizată de inducere în eroare a unui adversar sau a oricărui alt actor poate fi dificil de dezvăluit” (AJP-2 2020, 2-13).

Așadar, înșelarea ridică provocări semnificative pentru structurile și procesele de informații. În activitățile specifice funcției „Informații”, colectarea datelor relevante,

analiza și interpretarea corectă a acestora sunt esențiale pentru a informa factorii de luare a deciziilor și pentru a sprijini îndeplinirea obiectivelor misiunii. Cu toate acestea, tacticile înșelătoare, folosite de adversari, pot submina acuratețea și fiabilitatea informațiilor, făcând dificilă distincția dintre adevăr și minciună. Aceste practici pot lua multiple forme, cum ar fi campanii de dezinformare, operații „*false flag*” sau cele sub acoperire, menite să păcălească senzorii de culegere de informații. Astfel de tipuri de acțiuni pot duce la interpretarea greșită a datelor, conducând la concluzii eronate. În consecință, pe baza unor ipoteze incorecte, generate de o înțelegere trunchiată a situației operaționale, se pot lua decizii privind alocarea defectuoasă a propriilor resurse. Prin urmare, specialiștii militari din domeniul informațiilor trebuie să rămână vigilenți la existența potențialului de inducere în eroare și să folosească instrumente și tehnici specifice pentru a identifica și a neutraliza aceste tactici înșelătoare. Secțiunea de față reprezintă un ghid general pentru structurile de informații privind sprijinul acestora în fiecare fază a procesului de contracarare a inducerii în eroare.

3.1. Sprijinul cu informații pentru pregătirea contracarării inducerii în eroare

După cum am prezentat anterior, pregătirea joacă un rol imens în procesul de contracarare a inducerii în eroare. Rolul principal al funcției întrunite „*Informații*” în această fază este de a oferi acele concluzii actualizate despre inamic și situație pentru a sprijini pașii următori din cadrul acestui proces. Informațiile generate în cadrul acestei etape sunt critice pentru succesul general al procesului de contracarare a inducerii în eroare. Multe dintre acestea ar trebui să fie obținute de structura de informații ca parte a JIPOE (procesul de Pregătire întrunită de informații a mediului de operare). Mai jos, se regăsesc tipurile de informații care ar trebui generate în această fază de către structurile specializate în cadrul sprijinului general cu informații:

- misiunea inamicului, intenția și trăsăturile distincte care țin de arta sa operativă;
- factorii culturali și organizatorici ai structurii de forțe a inamicului;
- profilul factorilor de decizie ai adversarului, inclusiv detalii privind experiența lor profesională, dar și stilul de conducere și alte informații care pot fi exploatate de adversar prin acțiuni înșelătoare;
- experiența inamicului în operații de inducere în eroare (exemple concrete privind tacticile, metodele și tehnicile întrebuițate de acesta în trecut);
- doctrina și tacticile inamice specifice inducerii în eroare;
- limitări și capacități ale adversarului în ceea ce privește inducerea în eroare;
- analiza și identificarea vulnerabilităților specifice procesului propriu de sprijin cu informații, incluzând elementele care țin de preconcepții și prejudecăți ale personalului implicat în acest proces și care pot fi exploatate de adversar.

3.2. Sprijinul cu informații pentru descurajarea inducerii în eroare a adversarului

Descurajarea implică ascunderea elementelor esențiale pentru inamic în demersul

său de a dezvolta planuri de inducere în eroare de succes. Stabilirea și implementarea unor măsuri OPSEC eficiente devin critice pentru reușita acestei faze. Deși structurile de informații nu sunt cele care conduc activitățile specifice acestei faze, ele joacă un rol important, deoarece trebuie să ofere informații despre cunoștințele actuale ale inamicului cu privire la dispozitivul și intențiile proprii, elemente fără de care o parte dintre măsurile OPSEC ar fi inutile. În plus, în timpul execuției, funcția „Informații” ar trebui să furnizeze date cu privire la situația operațională prin care să poată fi cuantificată eficiența măsurilor de securitate a operațiilor stabilite. Monitorizarea evoluției situației operaționale poate avea un beneficiu substanțial în descurajarea adversarului prin evitarea portretizării către acesta a unor elemente și circumstanțe pe care el le poate fructifica în cadrul unei viitoare acțiuni de inducere în eroare.

Mai mult, sprijinul cu informații poate fi crucial în descurajarea inducerii în eroare prin furnizarea unei avertizări timpurii a potențialelor tentative de înșelare, permițând, astfel, forțelor militare să ia măsuri proactive de descurajare a eforturilor adversarului în această direcție.

3.3. Sprijinul cu informații în detecția inducerii în eroare a adversarului

Detecția inducerii în eroare necesită, în primul rând, înțelegerea situației operaționale în vederea separării informațiilor adevărate de cele false din multitudinea de indicatori, pe care inamicul îi lansează pe câmpul de luptă. Nivelul de înțelegere, rezultat în urma culegerii și analizei informațiilor prezentate în prima etapă a acestui proces constituie un factor crucial în demersul de detectare a acțiunilor înșelătoare ale adversarului. Motivația este una extrem de simplă. Multitudinea de date, colectate în timpul desfășurării operației, este analizată și interpretată, în raport cu nivelul anterior de cunoaștere situațională. Spețe care ies din firescul unei abordări operaționale normale a adversarului ar trebui să constituie semne de întrebare pentru structurile proprii de informații cu privire la posibilele acțiuni înșelătoare ale acestuia. Identificarea acestor incongruențe reprezintă așadar fundamentul prin care se poate detecta intenția înșelătoare a adversarului.

Din aceste considerente, „*detectarea inducerii în eroare împotriva forțelor proprii este o responsabilitate a J2*” (AJP3.10.2 2020, 5). Așadar, structurile de informații sunt cele responsabile de identificarea indicatorilor specifici ai acțiunilor de înșelare ale inamicului. Un ciclu adecvat de informații ar trebui să poată conduce spre detectarea incongruențelor operaționale, contribuind astfel la îndeplinirea acestei sarcini. Totuși, există câteva considerații importante, pe care personalul structurilor de informații ar trebui să le aplice în demersul de detectare a înșelării adversarului:

- trebuie avut în vedere faptul că atunci când vine vorba de identificarea inducerii în eroare, colectarea datelor nu este suficientă. Cu siguranță, este important să existe senzori care furnizează date, dar fără o procesare adecvată, este aproape imposibil să detectezi operațiile de înșelare sofisticate ale adversarului;
- toate capacitățile de colectare au limitări și vulnerabilități care pot fi exploatate de inamic. Dacă timpul permite, verificarea încrucișată a datelor

furnizate de capacitățile multiple de colectare a informațiilor ar trebui să constituie o necesitate operațională în demersul de realizare a unei înțelegeri situaționale cât mai reale. „În timp ce nivelul de detaliu dintr-un raport al unei singure surse poate fi uneori suficient pentru a îndeplini cerințe imediate și definite mai restrâns, raportarea din toate sursele este esențială pentru a obține o înțelegere aprofundată și pentru a evita inducerea în eroare și dezinformarea” (AJP-2 2020, 2-11).

- încrederea sursei trebuie întotdeauna analizată;
- aplicarea unor tehnici de analiză structurate, adecvate tipului de informații analizate, s-a dovedit a fi foarte utilă pentru a stabili dacă are loc sau nu o inducere în eroare (Moore 2015, 6);
- personalul de informații ar trebui să adopte întotdeauna o abordare sceptică față de toate datele colectate. Nu ar trebui să existe carențe sau scurtături în procesul de analiză a informațiilor;
- personalul de informații ar trebui să fie întotdeauna conștient de unele bariere, fie tehnice sau umane, cum ar fi limitările cognitive sau prejudecățile și preconcepțiile personale sau culturale;
- un aspect foarte important al detectării îl reprezintă compararea informațiilor rezultate din prelucrarea datelor cu cele dezvoltate în faza de pregătire pentru a identifica incongruențele, care constituie baza detectării înșelării, așa după cum am menționat anterior.

3.4. Sprijinul cu informații pentru confirmarea inducerii în eroare a adversarului

Confirmarea întregului plan de inducere în eroare al inamicului este esențială pentru a dezvolta strategii de contracarare a acestuia. Totuși, în vederea alegerii opțiunii optime de valorificare a oportunității create de detectarea indicatorilor înșelători ai adversarului, este nevoie de dezvoltarea unei înțelegeri aprofundate a întregului plan al acestuia. Trebuie colectate date privind scenariul folosit, metodele și tehnicile, dar și nivelul de evoluție și de eficacitate al planului său de până acum. În egală măsură, este nevoie să se realizeze o analiză a efectelor de până acum, create de inducerea în eroare a adversarului asupra forțelor proprii, dar și a efectelor pe care, conform planului, acesta se așteaptă să le realizeze în continuare prin acțiunea sa. Pentru a putea transforma situația într-o vulnerabilitate pentru adversar, este nevoie să se încurajeze percepția acestuia conform căreia planul său funcționează în parametri anticipați și, din acest motiv, o cunoaștere corectă a viitoarelor sale acțiuni devine esențială.

Funcția întrunită „Informații” este cea care ar trebui să ofere nivelul necesar de înțelegere în acest sens. Identificarea și prioritizarea cerințelor de informații sunt de mare importanță pentru a obține datele esențiale referitoare la planul de înșelare al inamicului. În plus, este important ca tot acest ciclu informațional să fie extrem de discret pentru a nu oferi indicii inamicului cu privire la faptul că planul său a fost deconspirat.

3.5. Sprijinul cu informații pentru valorificarea oportunității create

„Răspunsul la detectarea inducerii în eroare, executate împotriva forțelor proprii

este o responsabilitate a J3/5” (AJP3.10.2 2020, 5). Pe baza înțelegerii situaționale, furnizată de informațiile procesate în etapele anterioare ale acestui proces, se pot dezvolta o serie de opțiuni, pe care comandamentul trebuie să le analizeze, în raport cu obiectivele misiunii stabilite și pe care le poate propune comandantului. „Pe baza riscurilor, comandanții pot ignora, expune, exploata sau înfrânge eforturile de inducere în eroare ale inamicului” (FM3-13.4 2019, A-2). Indiferent de decizia comandantului, structurile de informații pot sprijini oricare dintre abordări.

Poate cea mai provocatoare opțiune pentru structurile de informații este reprezentată de exploatarea oportunității create. Aceasta presupune, în esență, dubla-înșelare a adversarului prin dezvoltarea unor planuri de inducere în eroare care să încurajeze o falsă credință a adversarului cu privire la eficiența acțiunilor sale și care, la momentul oportun, să realizeze surprinderea acestuia.

Considerăm oportun să evidențiem din nou faptul că procesul de față funcționează într-o progresie logică și în cascadă, în așa fel încât informațiile dezvoltate în cadrul etapelor incipiente să fie esențiale pentru succesul fazelor ulterioare. Așadar, în cazul acestei ultime etape a procesului de contracarare a inducerii în eroare, toate datele anterioare, în special cele identificate în prima și în a patra etapă, sunt extrem de importante pentru dezvoltarea opțiunilor viabile de valorificare a situației operaționale create.

Concluzii

În concluzie, devine evident faptul că sprijinul de informații la nivel operativ pentru contracararea inducerii în eroare reprezintă un element fundamental al operațiilor militare. Prin identificarea și contracararea eforturilor de înșelare ale inamicului, analiștii de informații pot contribui la asigurarea succesului acțiunilor militare, dar și la protecția personalului propriu. În acest scop, aplicarea unui cadru structurat pentru a pregăti, a descuraja, a detecta, a confirma și a valorifica înșelarea inamicului reprezintă o metodă viabilă în demersul structurilor militare de contracarare a acestor acțiuni.

Unul dintre cei mai proeminenți experți în domeniul inducerii în eroare, Barton Whaley, a ajuns la următoarea concluzie într-unul dintre studiile sale: „Într-adevăr, aceasta este o constatare generală a studiului meu – adică înșelătorul are aproape întotdeauna succes, indiferent de rafinamentul victimei sale în aceeași artă” (Whaley 1969, 76). Din acest motiv, necesitatea de a realiza un proces eficient de contracarare devine una primordială pentru orice structură militară. Mai mult, literatura științifică dedicată domeniului inducerii în eroare recunoaște ideea conform căreia „comandantul la nivel operativ este vulnerabil la înșelarea adversarului și ar trebui să oficializeze un proces intern sistemic de recunoaștere a acestor acțiuni” (McPherson 2010, 1). În acest sens, cadrul pe care l-am oferit în legătură cu sprijinul cu informații reprezintă o abordare eficientă pentru contracararea operațiilor de inducere în eroare ale inamicului.

Mai mult, luând în considerare dovezile legate de amplificarea efectelor stratagemelor folosite în mediul de operații contemporan, acest articol a intenționat să crească gradul de conștientizare în cadrul NATO asupra posibilității tot mai accentuate de întrebuițare de către inamic a inducerii în eroare. În egală măsură, având la bază considerentele prezentate anterior, devine evidentă necesitatea dezvoltării de strategii adecvate de apărare împotriva acestor tipuri de operații. Doar cu instrumente corespunzătoare se poate obține avantajul operațional atât de necesar în conflictele moderne, iar procesul propus poate reprezenta unul dintre aceste instrumente în ceea ce privește contracararea eficientă a acțiunilor de inducere în eroare ale adversarului.

Referințe

- AFM.** 2018. *Army Field Manual - Warfighting Tactics Part 1: The Fundamentals*. UK Ministry of Defence.
- AJP-01.** 2022. *Allied Joint Doctrine, Edition F, Version 1*. NATO Standardization Office.
- AJP-2.** 2020. *Allied Joint Doctrine for Intelligence, Counter-Intelligence and Security, edition B, version 1*. NATO Standardization Office.
- AJP3.10.2.** 2020. *Allied Joint Doctrine for operations security and deception, ediția A, versiunea a 2-a*. NATO Standardization Office.
- Bennett, Michael și Edward Waltz.** 2007. *Counterdeception Principles and Applications for National Security*. London: Artech House.
- FM3-13.4.** 2019. *Army Support to Military Deception*. US Department of the Army.
- JP3-13.4.** 2017. *Military Deception*. US Joint Chiefs of Staff.
- McPherson, Denver E.** 2010. "Deception Recognition: Rethinking the Operational Commander's Approach." <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA535598.pdf>.
- Moore, David T.** 2015. "A Short Primer on Deception and What to Do About It." *American Intelligence Journal*, vol. 32, no. 2: 3-12.
- NATO.** 2022. "NATO Strategic Concept." https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf.
- Whaley, B.** 1969. *Stratagem: Deception and Surprise in War*. Center for International Studies, Massachusetts Institute of Technology.